

Nederland

Rapportage midterm zelfevaluatie

Nationaal Actieplan 2016-2018

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Den Haag

September 2017

Inhoudsopgave

1.	Inleiding en achtergrond	3
2.	Totstandkoming tweede Nationaal Actieplan Open Overheid	4
A.	Participatie en cocreatie bij de ontwikkeling en uitvoering van het actieplan	4
1.	Inhoud	5
2.	Consultatie.....	5
3.	Politiek draagvlak	7
4.	Communicatie	8
B.	Participatie en cocreatie bij het implementeren, monitoren en rapporteren over het actieplan 9	
3.	IRM-aanbevelingen	9
4.	Uitvoering van de actiepunten.....	10
5.	Leren van, en uitwisseling met, andere landen	10
6.	Conclusie, andere initiatieven en volgende stappen	11
A.	Geleerde lessen	11
B.	Andere initiatieven	13
C.	Volgende stappen.....	13
	Bijlage	14
	Zelfevaluatieformulieren van de actiepunten uit het tweede Nederlandse actieplan Open Overheid (januari 2016-juni 2018)	14

1. Inleiding en achtergrond

Openheid en openbaarheid zijn kernwaarden van de Nederlandse democratische rechtsstaat. Openbaarheid dient de controleerbaarheid van bestuur, draagt bij aan het integer handelen van de overheid en aan transparantie richting de burger, zorgt voor een geïnformeerde burger als randvoorwaarde voor modern en actief burgerschap, heeft een rol in de verbetering van doelmatigheid en de bevordering van het lerend vermogen van de overheid en biedt economische kansen door hergebruik van overheidsinformatie.

We leven tegenwoordig in een informatie- en netwerksamenleving. Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen veranderen de verhouding tussen overheid en burger. Burgers zijn autonomer geworden, gezag wordt bevraagd, vertrouwen is niet vanzelfsprekend. Digitalisering en 'dataficering'¹ zorgen voor nieuwe kansen en bedreigingen.

Kortom: maatschappelijke en technologische ontwikkelingen maken meer openheid en openbaarheid mogelijk en noodzakelijk en zij versterken de roep om openbaarheid en het afleggen van verantwoording.

De huidige samenleving vraagt om een open overheid die niet alleen reguleert en zorgt voor een goede publieke dienstverlening, maar ook actief burgers en bedrijven opzoekt om gezamenlijk maatschappelijke vraagstukken beter aan te pakken, en die de samenleving daarin faciliteert. Een dergelijke open overheid richt zich zowel op openbaarheid van informatie als openheid in gedrag en communicatie.

Mede in het kader van het lidmaatschap van het Open Government Partnership (OGP) stelt Nederland actieplannen over open overheid op. Daarin staan concrete acties die bijdragen aan het verder brengen van deze ambities op het terrein van open overheid. Nederland is sinds 2011 lid van het OGP.

In 2015 heeft Nederland het tweede nationaal actieplan Open Overheid opgesteld. Voor het tweede actieplan is destijds aangesloten bij de visie open overheid die in 2013 is geformuleerd.²

Deze visie kent de volgende drie kernelementen:

1. De transparante overheid: stelt openbare informatie actief beschikbaar.
2. De faciliterende, samenwerkende overheid: zoekt partners op in de samenleving om samen maatschappelijke vraagstukken op te lossen.
3. De toegankelijke overheid: staat open voor iedereen en werkt plaats- en tijdonafhankelijk.

Deze drie kernelementen komen terug in de negen actiepunten van het tweede actieplan, en sluiten goed aan bij de waarden van open overheid, zoals die door het OGP worden uitgedragen: transparantie, verantwoording, burgerparticipatie en technologie & innovatie gericht op openheid en verantwoording.

¹ Dataficering: alles wat we doen wordt uitgedrukt in data en door internet is alles bovendien met elkaar verbonden

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/09/01/visie-open-overheid>

De acties uit het tweede nationaal actieplan Open Overheid (2016-medio 2018) worden nu uitgevoerd; het actieplan bevindt zich halverwege de looptijd. Het is daarom een goed moment voor een tussentijdse zelfevaluatie van dit actieplan, zowel om te leren van de opgedane ervaringen bij dit actieplan als om een overzicht te krijgen van de reeds behaalde resultaten en de nog uit te voeren onderdelen gedurende de resterende looptijd. Daartoe dient deze midterm zelfevaluatie. Deze tussentijdse zelfevaluatie gaat vooral in op de totstandkoming van het actieplan en geeft een tussenstand van de uitvoering van de actiepunten.

De concept-versie van deze zelfevaluatie is gedurende 2,5 weken gepubliceerd op de website www.open-overheid.nl voor commentaar en inbreng. In de nieuwsbrieven het Leer- en Expertisepunt Open Overheid (LEOO) is deze consultatiefase aangekondigd. Deze consultatiefase heeftopgeleverd.

Naast deze tussentijdse zelfevaluatie, is er nog een tussentijdse evaluatie voorzien van het Independent Review Mechanism (IRM) van het OGP (uiterlijk 1 januari 2018) en zowel een eindzelfevaluatie (september 2018) als een eindevaluatie van het IRM (september 2018).

Overigens is het goed om hier te vermelden dat het tweede Nederlandse actieplan Open Overheid op 15 december 2015 werd gepubliceerd voor de periode 2016-2017. De looptijd van het actieplan is in juni 2017 in overleg met het OGP verlengd tot en met juni 2018, waardoor het actieplan in de pas loopt met de termijnen voor de zelfevaluaties en de IRM-evaluaties van het OGP. Vanwege de verlenging van het huidige actieplan met een half jaar is tevens gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de actiepunten meer SMART te maken en hier en daar aan te vullen met extra acties. Het aangevulde actieplan is zowel te vinden op de website van het OGP als op www.open-overheid.nl.³

Nederland werkt daarnaast ook buiten het actieplan om aan een meer open overheid. Hoofdstuk 6 gaat daar kort op in.

2. Totstandkoming tweede Nationaal Actieplan Open Overheid

Het tweede Nederlandse actieplan Open Overheid is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

A. Participatie en cocreatie bij de ontwikkeling en uitvoering van het actieplan

Bij de ontwikkeling van het actieplan is uitgegaan van vier pijlers: inhoud, consultatie, (politiek) draagvlak en communicatie.

³ Zie <https://www.opengovpartnership.org/documents/netherlands-2016-2018-national-action-plan> en <http://www.open-overheid.nl/actieplan-open-overheid-2016-2017/>.

1. Inhoud

Om tot voldoende SMART-geformuleerde actiepunten te komen, zijn in de consultatiefase verschillende stappen nodig. Dat begint bij het informeren van mensen en organisaties over het nieuwe actieplan en hen enthousiast maken om mee te denken en te doen. Daarna zijn er stappen nodig om actiepunten te selecteren, actiepunten te formuleren, draagvlak te creëren en actiehouders te benoemen. Niet iedereen die wel enthousiast is over het onderwerp open overheid, zal of wil uiteindelijk actiehouders worden. We hebben gemerkt dat het vaststellen van zowel actiepunten als actiehouders zich in de loop van het proces uitkristalliseert. En dat hiervoor zowel verkennende en informele gesprekken, als ook een interactief proces, nodig zijn.

De actiepunten zijn geselecteerd aan de hand van criteria gebaseerd op de ambities en prioriteiten op het beleidsterrein open overheid, de vereisten van het OGP en de lessen van onder meer de IRM review en de midterm zelfevaluatie van het eerste actieplan. Dit heeft geresulteerd in een beperkter aantal actiepunten, met aandacht voor concrete resultaten, tijdspad voor te leveren prestaties, de bijdrage van de prestatie aan de doelen van open overheid, etc. Dat het van te voren SMART formuleren van actiepunten niet eenvoudig is, bleek toen we de actiepunten in juni 2017 opnieuw tegen het licht hielden. Zoals beschreven is in de inleiding, zijn de actiepunten toen nog scherper geformuleerd.

Actiepunten, zoals de activiteiten op het gebied van integriteitsbevordering, zijn als apart beleidsonderdeel, buiten het actieplan om, voortgezet. Ook is er een communicatieplan opgesteld, gekoppeld aan een doelgroep- of omgevingsanalyse, dat heeft bijgedragen aan het doeltreffender inzetten van de middelen.

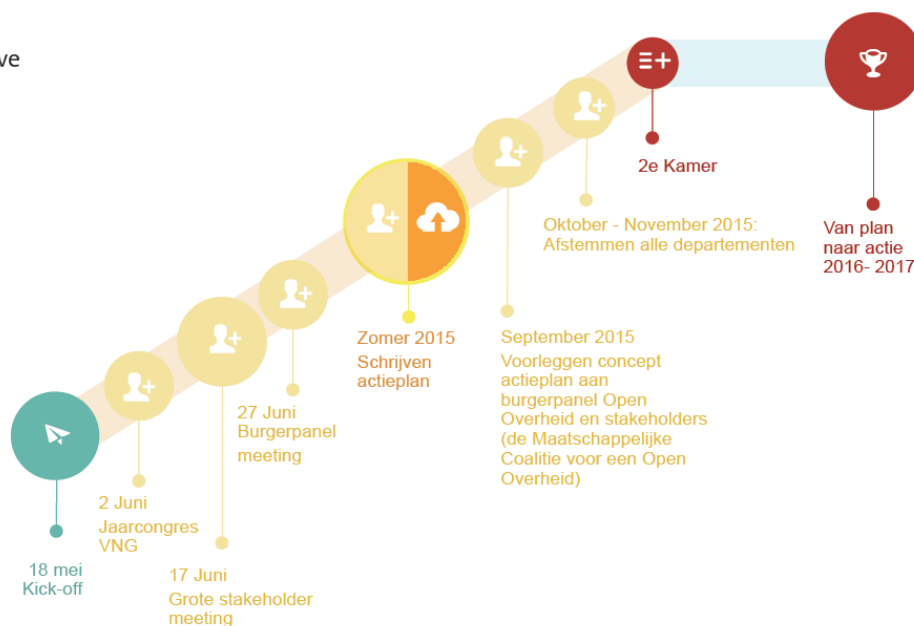
Een belangrijke stap is gezet met de instelling van het Leer- en Expertisepunt Open Overheid (LEOO), dat in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, actiehouders en de bredere open overheid beweging ondersteunt bij de actiepunten en bij het leren en kennisdelen.

2. Consultatie

Overzicht van het consultatieproces

Bij de totstandkoming van het actieplan heeft de gedachte centraal gestaan dat het actieplan Open Overheid bij uitstek een onderwerp is waarbij brede betrokkenheid van andere departementen, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en betrokken burgers een randvoorwaarde is. In figuur 1 is het proces van de ontwikkeling tot de aanbidding van het actieplan gevisualiseerd. De start lag op 18 mei 2015 met het Doe Open Festival en eindigde met het toesturen van het actieplan naar het parlement op 15 december 2015. De uitvoering van het actieplan startte in januari 2016. De startbijeenkomst van het actieplan op 3 februari 2016 vormde hiervoor de feestelijke aftrap, waarbij met alle betrokkenen werd teruggekeken op het proces van totstandkoming en vooruit werd geblikt op de uitvoering van het actieplan. Iedereen die had bijgedragen aan de totstandkoming van het actieplan, waaronder het burgerpanel, is hiervoor uitgenodigd.

Figuur 1. Procesweergave

Het proces om te komen tot een nieuw actieplan was erop gericht een breed scala aan doelgroepen actief te betrekken in de vorm van meedenken, meepraten en meeformuleren van actiepunten. Daarbij zijn de ervaringen van het voorgaande actieplan benut, zoals het belang van het aansluiten op de leefwereld van burgers, het maken van onderscheid tussen centraal en decentraal niveau bij zowel acties als aanpak, het tijdig creëren van draagvlak op de noodzakelijke niveaus en het niet alleen betrekken van ‘believers’, maar ook diegenen die kritisch zijn.

De consultatiefase was enerzijds bedoeld om te komen tot nieuwe ideeën voor actiepunten in het actieplan en uiteraard tot daadwerkelijke actiehouders voor het nieuwe actieplan, en was anderzijds bedoeld om de bekendheid van Open Overheid en het OGP te vergroten. Het eerste is uitgemond in een actieplan met 9 nieuwe actiepunten en een veelvoud aan (mede-) actiehouders. Het laatste blijkt onder meer uit de stijging van het aantal volgers van het Twitter account @OpenOverheidNL na de bijeenkomsten.

Doe Open festival en Open Overheid in Actie bijeenkomst

Tijdens twee bijeenkomsten, de kick-off bijeenkomst tijdens het Doe Open festival op 18 mei 2015 en de Open Overheid in Actie bijeenkomst op 17 juni 2015, hebben ruim 140 stakeholders, inhoudelijk betrokkenen en visionairs meegedacht over de inhoud van het actieplan. Op het Doe Open Festival stond het in beeld brengen van de ambities voor het tweede nationaal actieplan centraal. Op basis van de opbrengsten van die dag zijn op de Open Overheid in Actie bijeenkomst onderwerpen en prioriteiten aangedragen voor het tweede actieplan. De opbrengst en de gespreksverslagen van de Open Overheid in Actie bijeenkomst op 17 juni zijn online gepubliceerd⁴, waarbij gelegenheid is gegeven voor het doen van aanvullingen en het houden van een (online)

⁴ Van de bijeenkomst op 17 juni is voor ieder van de acht besproken onderwerpen een schriftelijk verslag gemaakt dat ook openbaar was via de LEOO website, zie: <http://www.open-overheid.nl/open-overheid-in-actie/>. Ook is er een zogenaamd Storify verslag gemaakt, zie: <https://storify.com/renewthinking/actieplan-open-overheid-17-juni>

vervolgdiscussie. Geïnteresseerden konden aangeven of men betrokken wilde zijn bij de uitwerking van een bepaald actiepunt. Van deze bijeenkomsten is online verslag gedaan op Twitter. Ook hebben maatschappelijke organisaties het manifest 'Onze overheid, onze informatie' bij het ministerie van BZK ingediend. Punten uit dit manifest zijn meegenomen in het actieplan. Dit proces heeft ertoe geleid dat de Open State Foundation actiehouder is geworden van één van de actiepunten (Open Spending) en uitvoerder van één van de andere actiepunten (Open Raadsinformatie).

VNG-congres 2 juni 2015

Gemeentelijke bestuurders zijn betrokken bij de totstandkoming van het actieplan tijdens het VNG-congres op 2 juni 2015. In vijf minuten gesprekken zijn wethouders, burgemeesters en gemeentesecretarissen van gemeenten gevraagd wat volgens hen de belangrijkste actie is om de overheid transparanter te maken. Van de vijf minutengesprekken met bestuurders op het VNG-congres is een Storify verslag gemaakt.⁵ VNG/KING is actiehouder geworden van het actiepunt Open Raadsinformatie.

Burgerpanel

Naast maatschappelijke organisaties, bestond de wens om ook burgers de kans te geven om mee te praten en betrokken te zijn. Hiervoor waren de online kanalen (website, twitter etc.) steeds beschikbaar. Daarnaast is een burgerpanel open overheid voor dit actieplan om advies gevraagd. Dit panel bestond uit 18 mensen, die door een onafhankelijk bureau zijn geselecteerd op diversiteit en ervaring met de overheid. Het panel heeft een adviesrapport opgeleverd, waarin de inwoners hun kanttekeningen, overwegingen en suggesties hebben meegegeven voor het nieuwe actieplan. Op 21 september 2015 is er een bijeenkomst geweest met het burgerpanel, waarbij is uitgelegd welke suggesties wel en niet zijn opgenomen in het actieplan en welke overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld. Dit verslag is openbaar gemaakt via de website www.open-overheid.nl en [Rijksoverheid.nl](http://rijksoverheid.nl).⁶ Voor het succesvol inschakelen van een burgerpanel zijn o.a. de volgende randvoorwaarden van belang: het onderwerp van advies is relevant voor burgers, helderheid over de beleidsruimte, de informatievoorziening en terugkoppeling zijn goed geregeld en het advies van het burgerpanel wordt serieus genomen.

3. Politiek draagvlak

Na de consultatiefase is het concept-actieplan geschreven door het beleidsteam Open Overheid BZK (algemene deel) en door de actiehouders (de actiepunten) en vroegtijdig gedeeld met maatschappelijke organisaties, wat door die organisaties werd gewaardeerd. Er was ook aandacht voor politiek draagvlak voor het tweede nationaal actieplan Open Overheid.

Na interdepartementale afstemming, heeft de Ministerraad het actieplan open overheid 2016-2017 behandeld en goedgekeurd en is het in december 2015 toegestuurd aan het Parlement. Op 7 september 2016 heeft de commissie Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer het Actieplan open

⁵ <https://storify.com/renewthinking/openoverheid-bij-vng>

⁶ Zie bijvoorbeeld <http://www.open-overheid.nl/open-overheid/actieplan-open-overheid-hoe-staat-het-ermee/> en <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/06/27/advies-burgerpanel-actieplan-open-overheid-2016-2017>

overheid met de minister van BZK besproken. In het najaar van 2017 informeert de minister van BZK het parlement over de voortgang van het actieplan open overheid.

4. Communicatie

De opstellers van het tweede Nederlandse actieplan realiseerden zich dat communicatie van groot belang is bij zowel het creëren van bewustwording over open overheid en het OGP, als bij het verzamelen van input voor het actieplan. Ook in de fases van besluitvorming, uitvoering en evaluatie was expliciet aandacht voor tijdige en transparante communicatie.

Voor het actieplan is gebruik gemaakt van een aantal communicatiekanalen:

- De Rijksoverheid website (informerend)
- Twitter⁷ (informerend en voor discussie)
- Facebook⁸ (gebruik maken van interactieve functie)
- Website van het Leer- en Expertisepunt Open Overheid (LEOO)
- Webpagina van het Open Government Partnership (OGP)
- Nieuwsbrieven van het LEEO
- Festivals, bijeenkomsten, kennislunches

Tijdens de consultatiefase zijn blogs, impressieverslagen, voortgangsdokumentten, foto's en filmpjes op de website www.open-overheid.nl geplaatst om ervoor te zorgen dat geïnteresseerden geïnformeerd bleven over het consultatieproces en ideeën, suggesties en (kritisch) commentaar aan konden dragen voor het nieuwe actieplan. De website www.open-overheid.nl wordt door het OGP als goed voorbeeld genoemd: "The Netherlands has a dedicated open government website – open-overheid.nl —which presents information on what open government is, various open government initiatives and events, and the OGP NAP in a clear and accessible manner. In addition, the site provides access to support for organizations implementing open government initiatives".⁹

Van de meeste consultatiemomenten is een verslag gemaakt dat zowel intern als extern verspreid is en zowel op de website is geplaatst als via Twitter onder de aandacht is gebracht. Open communicatie was het uitgangspunt.

Omdat beelden daarnaast ook veel kunnen zeggen, is het proces van het actieplan gevat in twee filmverslagen: de eerste, in aanloop naar de consultatie toe, was bedoeld om discussie over het actieplan op gang te krijgen.¹⁰ Het tweede filmpje keek terug op het gehele proces en was zowel bedoeld als verantwoordingsdocument als inspirerend voorbeeld voor anderen.¹¹

⁷ <https://twitter.com/openoverheidnl>

⁸ <https://www.facebook.com/OpenOverheidNL/>

⁹ OGP, *Government Point of Contact Manual* (maart 2017) p. 16.

¹⁰ Voor het eerste filmpje zie: <https://vimeo.com/130529403>

¹¹ Voor het tweede filmpje zie: <https://www.youtube.com/watch?v=PP8j37OcpX0>

B. Participatie en cocreatie bij het implementeren, monitoren en rapporteren over het actieplan

Participatie en cocreatie houden niet op bij de ontwikkeling van het actieplan. Juist ook tijdens de uitvoering van het actieplan is en blijven participatie en cocreatie van belang om denkkraft te benutten, draagvlak te behouden en te vergroten, en om door samenwerking verdere stappen te zetten dan anders mogelijk zou zijn.

Zo zijn er bijeenkomsten voor actiehouders georganiseerd om kennis uit te wisselen en om elkaar te helpen waar belemmeringen optraden en om de gezamenlijkheid en de samenhang van het actieplan zichtbaar te houden. Opbrengsten van deze bijeenkomsten zijn via de website breder gedeeld.

De grote groep van geïnteresseerden in open overheid is bereikt met het 'Hoe open Festival' in december 2016. Het 'Hoe open Festival' is het vervolg op het 'Doe open Festival' en had een tweeledig hoofdthema. Het ging, zoals de naam al aangeeft, zowel om de vraag hoe je open kan zijn (welke instrumenten zijn daarvoor, welke voorbeelden etc.), en om de vraag in hoeverre openheid gewenst en mogelijk is. Ca 400 deelnemers hebben deelgenomen aan het festival, waar actiehouders workshops hebben verzorgd.

Ook de website www.open-overheid.nl is als kanaal actief gebruikt om aandacht te vragen voor open overheid, te inspireren en kennis te delen. Met actiehouders zijn interviews gehouden en op de websites geplaatst en hun blogs zijn daar terug te vinden net als kennisinstrumenten en verslagen van kennisbijeenkomsten.

3. IRM-aanbevelingen

De tussentijdse evaluatie van het IRM over het eerste nationaal actieplan Open Overheid 2013-2014 bevatte vijf hoofdaanbevelingen voor het volgende, tweede nationaal actieplan Open Overheid. Deze aanbevelingen hadden betrekking op specifieke open overheidsonderwerpen en acties. De aanbevelingen hadden betrekking op het recht om persoonlijke gegevens te corrigeren, 'open budget en open spending', actieve openbaarmaking van overheidsinformatie, instrumenten om integriteit te vergroten en 'open werken'. Aangezien bij het ontwikkelen van het tweede actieplan bewust gekozen is voor een actieplan met meer focus en samenhang en daarmee minder actiepunten, hebben niet alle aanbevelingen gevolg gekregen binnen het tweede actieplan. Ook buiten het actieplan om waren er open overheid-activiteiten, waaronder op de onderwerpen van de aanbevelingen. De onderwerpen open spending en actieve openbaarmaking van overheidsinformatie maken wel onderdeel uit van het tweede nationaal actieplan Open Overheid.

Het meest recente IRM-rapport betreft de eindevaluatie van het eerste nationaal actieplan open overheid. Dit rapport constateerde dat het eerste actieplan was ontwikkeld met een relatief kleine groep van professionals. Aangezien het IRM-rapport gepubliceerd is in april 2016 en het huidige tweede actieplan in januari 2016 van start is gegaan, konden de bevindingen niet meegenomen worden bij de ontwikkeling van het tweede actieplan. De ontwikkeling van het tweede nationaal actieplan is al anders aangepakt, doordat het proces zich richtte op een bredere doelgroep en

nadrukkelijk ook op maatschappelijke organisaties en burgers. In hoofdstuk 2 is hier uitvoerig op ingegaan.

4. Uitvoering van de actiepunten

De bijlage vermeldt per actiepunt de tussenresultaten van de mijlpalen en de vervolgstappen. Hieruit blijkt dat alle actiepunten goed op schema liggen en dat het de verwachting is dat alle resultaten aan het eind van de looptijd van het actieplan zijn behaald. Voor sommige actiepunten geldt dat er zelfs meer resultaten worden behaald dan voorzien, zoals bij de actieve openbaarmaking van informatie (actiepunt 4) en bij het LEOO (actiepunt 9).

Sinds de start van de uitvoering van het actieplan publiceert het LEOO op de website www.open-overheid.nl in 2016 elke zes weken en in 2017 elke 8 weken een bericht over de voortgang van elk actiepunt. Zo neemt de betrokkenheid van de actiehouders bij het actieplan toe en kan iedereen die geïnteresseerd is de voortgang volgen. Deze berichten zijn diverse malen aanleiding geweest om mensen en organisaties met elkaar te verbinden.

Gebleken is dat voortdurende aandacht voor het draagvlak voor de actiepunten en voor personeelwisselingen bij actiehouders van belang is om voortgang op de actiepunten te blijven boeken. Voor opschaling van experimenten is het van belang om de toegevoegde waarde en het nut voor gebruikers goed in beeld te hebben en onder de aandacht te brengen, en om voldoende tijd te nemen om die opschaling te realiseren.

Het actiepunt 'Open over geld: open spending detaildata' verdient speciale aandacht, omdat de Open State Foundation met dit actiepunt tijdens de OGP Summit in december 2016 in Parijs in het kader van de OGP-awards een 'honourable mention' voor de regio Europa heeft gewonnen en een pitch heeft mogen geven over het project.

5. Leren van, en uitwisseling met, andere landen

Een belangrijke toegevoegde waarde van het OGP is de toegang tot een internationaal netwerk op het gebied van open overheid. Nederland maakt hiervan gebruik zowel door zelf te leren van, en geïnspireerd te raken door, kennis en ervaringen van andere landen, als door het delen van de eigen kennis en ervaringen.

Sinds mei 2017 is Nederland op uitnodiging van Scandinavische landen en Estland aangesloten bij het netwerk over open overheid van deze landen dat periodiek bijeenkomt. De uitwisseling en samenwerking met deze landen, die vergelijkbare ervaringen hebben en vergelijkbare vraagstukken kennen, levert wederzijds nuttige inzichten op.

Mede naar aanleiding van een gesprek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met de CEO van het OGP, tijdens de OGP Summit in Parijs in december 2016, treedt Nederland in oktober 2017 op als gastheer voor een internationale bijeenkomst over de bijdrage die open overheid en het OGP kunnen leveren aan het vergroten van vertrouwen in de overheid.

Verder hebben twee internationale delegaties Nederland bezocht om te leren van onze ervaringen op het terrein van open overheid:

- Via de The Hague Academy for Local Governance heeft het LEOO een bezoek over open data georganiseerd voor een Indonesische delegatie van universitaire medewerkers en medewerkers van de lokale overheid van Bandung (Java, Indonesië) in september 2016.¹²
- In mei 2017 hebben verschillende ministeries en het OSF op verzoek van de ambassade van Zuid-Afrika meegewerkt aan een werkbezoek voor het KwaZulu-Natal Legislature Standing Committee over onder meer transparantie, openbaarheid, publieke dienstverlening en publieke verantwoording en anti-corruptie in Nederland.

Kennis, ervaring en goede voorbeelden werden ook gedeeld en opgehaald in andere internationale bijeenkomsten, zoals de OGP bijeenkomst in Georgië in juni 2015¹³, een bijeenkomst in Nancy, Frankrijk, in januari 2016¹⁴, de EUPAN Working Level Meeting in april 2016, de Digital and Open Government conference' op 2 en 3 juni 2016 in Amsterdam in het kader van het EU-voorzitterschap¹⁵, de OGP Summit in Parijs in december 2016 en het UN Public Service Forum in Den Haag in juni 2017.¹⁶ Op verschillende manieren is de opgehaalde kennis verder verspreid, waaronder via de website www.open-overheid.nl.

Het internationale netwerk wordt ook ingezet om internationale sprekers naar Nederland te halen voor openbare lezingen. Een voorbeeld daarvan is de presentatie van Stefaan Verhulst (NYU, The Gov Lab) in maart 2017.

6. Conclusie, andere initiatieven en volgende stappen

A. Geleerde lessen

Het ontwikkelen en uitvoeren van de actieplannen open overheid is een proces waarbij wij steeds weer leren van eigen ervaringen, van evaluaties van het IRM en van de ervaringen van het OGP en andere landen. Daarbij zullen we ook steeds rekening houden met maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen, en met politieke ambities.

¹² zie verslag: <http://www.open-overheid.nl/open-overheid/internationale-kennisuitwisseling-open-data-als-bandung-een-dataset-opent-heeft-dat-betrekking-op-27-miljoen-inwoners/>

¹³ <http://www.open-overheid.nl/open-overheid/brengen-en-halen-in-tblisi/>

¹⁴ Zie voor een filmpje van de presentatie: https://www.thecityfactory.com/fabrique-de-la-cite/site/en/speeches/pages/amsterdam_open_data_policy.htm en een filmpje waarin verschillende inzichten worden gedeeld: https://www.thecityfactory.com/fabrique-de-la-cite/site/en/films/pages/nancy_urban_data_talks.htm, het verslag, in het Frans [https://www.thecityfactory.com/fabrique-de-la-cite/data.nsf/A389372696B875F2C1257F770058F2DA/\\$file/actes_nancy.pdf](https://www.thecityfactory.com/fabrique-de-la-cite/data.nsf/A389372696B875F2C1257F770058F2DA/$file/actes_nancy.pdf)

¹⁵ Zie voor het verslag: <https://www.digitaleoverheid.nl/beleid/internationaal/eu-voorzitterschap-2016/> Conclusions Conference Digital and Open Government: <https://www.digitaleoverheid.nl/document/conclusions-conference-digital-and-open-government/>

¹⁶ Hier werd op de Innovation Fair in de stand 'Open Government for Innovation' aan de hand van voorbeelden zichtbaar gemaakt dat Open Overheid en innovatie hand in hand gaan. De Storify compilatie van Twitter berichten) geeft een indruk van de Innovation Fair en het UN Public Service Forum, zie: <https://storify.com/OpenOverheidNL/open-government-for-innovation>

De ervaringen die zijn opgedaan bij het ontwikkelen en het uitvoeren van het tweede nationaal actieplan Open Overheid benutten we bij het ontwikkelen van het derde actieplan.

De belangrijkste lessen bij de ontwikkeling van het tweede actieplan waren voor ons:

- Open overheid is een breed begrip, waarbij niet iedereen dezelfde beelden heeft. In de consultatiefase, bij de selectie van actiepunten en bij de vaststelling van het actieplan, is het belangrijk om dit te realiseren en hiermee rekening te houden. Goede communicatie is hiervoor essentieel.
- In het proces om van consultatie tot concreet geformuleerd actiepunt te komen, zijn er diverse aandachtspunten, waarmee rekening moet worden gehouden:
 - Niet iedereen die enthousiast is over open overheid wil uiteindelijk ook actiehouder worden.
 - Het vragen van betrokkenheid, meedenken en meewerken van organisaties en geïnteresseerden betekent dat vooraf duidelijkheid wordt gegeven over het proces en gedurende de ontwikkeling van het actieplan terugkoppeling wordt gegeven over opbrengsten, vervolgstappen etc.
 - De ervaring heeft geleerd dat er weliswaar enthousiasme en steun is voor open overheid bij personen en organisaties binnen en buiten de overheid, maar dat slechts enkelen zich richten op alle aspecten van open overheid in den brede. Het is dus de kunst verbinding te blijven zoeken met de bewegingen die er zijn op deelonderwerpen en op de pijlers van het programma.
 - Het betrekken van veel organisaties en geïnteresseerden is belangrijk om betrokkenheid te creëren, elkaar te inspireren en ideeën te genereren. Het omzetten van deze betrokkenheid en creativiteit in SMART-geformuleerde actiepunten en het benoemen van actiehouders is een volgende stap. Het lijkt zinvol om breed te beginnen en in stappen te trechteren en te filteren om tot een concreet, werkbaar en gedragen actieplan te komen. Participatie en cocreatie kunnen zo in elke fase anders worden vormgegeven. Het trechteren van de inbreng van het consultatieproces tot geschikte actiepunten is een ingewikkeld proces, omdat verschillende (typen) organisaties verschillende snelheden hebben om tot afstemming te komen of omdat een actiepunt ook binnen andere trajecten valt waarvoor andere planningen en termijnen gelden dan passen bij het actieplan open overheid en de door OGP gestelde eisen. Hierdoor kunnen actiepunten afvallen, bijvoorbeeld omdat ze op dat moment nog niet rijp zijn voor het actieplan.

De belangrijkste lessen bij de uitvoering van het actieplan zijn:

- Uitvoering is een geheel andere fase dan de ontwikkeling van het actieplan. De kunst is om ook tijdens de uitvoering de energie er in te houden, kennis en ervaringen breed te delen en de gezamenlijkheid van het actieplan te blijven benadrukken. Om dit te realiseren zijn bijeenkomsten voor de actiehouders georganiseerd, is de website www.open-overheid.nl intensief ingezet, heeft het LEOO ondersteuning geboden, is een festival gehouden en zijn bijeenkomsten georganiseerd om kennis te delen.
- Het belang van open overheid is dusdanig dat borging van de waarden van open overheid en de toepassing daarvan breed in de samenleving zou moeten landen. Verbreding van het eigenaarschap van het actieplan open overheid door een grotere diversiteit aan actiehouders kan daaraan bijdragen. Het volgende actieplan kan hierop inspelen.

- Om de toegevoegde waarde van open overheid zichtbaarder te maken, moet de betekenis van de acties in het actieplan sterker verbonden worden aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Ook hier kan het volgende actieplan meer aandacht besteden.

B. Andere initiatieven

Buiten het actieplan om, zijn er nog van tal van andere acties en initiatieven op het gebied van open overheid. Vanwege de hoeveelheid is het onmogelijk om daarvan een compleet overzicht te verschaffen. Een kleine opsomming is echter illustratief voor de vele ontwikkelingen: de aanvaarding van het wetsvoorstel open overheid (Woo) door de Tweede Kamer in april 2016 (het wetsvoorstel ligt nu ter behandeling voor bij de Eerste Kamer), het openbaar maken van de agenda's van bewindslieden, de inwerkingtreding van de wet Huis voor de klokkenluiders, de Digitale Steden Agenda en het Programma Passend Contact met de Overheid (PCMO).

C. Volgende stappen

In het najaar van 2017 starten we met de ontwikkeling van het derde nationaal actieplan Open Overheid. Daarbij zullen we leren van de ervaringen opgedaan bij de eerdere actieplannen en de lessen van de zelfevaluaties en de evaluaties van het IRM. Tevens zullen we de vele instrumenten en informatie die het OGP daarvoor beschikbaar heeft gebruikt, zowel via de website van het OGP als zo nodig via het internationale netwerk.

Eveneens in het najaar van 2017 treedt het ministerie van BZK op als gastheer voor de internationale conferentie 'Using Open Government to Build Trust in High-Income Countries' van het OGP. De opbrengsten daarvan kunnen onder andere worden benut in de voorbereiding op het derde nationaal actieplan Open Overheid.

Bijlage

Zelfevaluatieformulieren van de actiepunten uit het tweede Nederlandse actieplan Open Overheid (januari 2016-juni 2018)